

Θετικές επιστήμες και μαρξισμός στον καπιταλισμό του 21ου αιώνα

5.04.18

Editorial της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού θεωρίας ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ, τεύχος 06, Άνοιξη 2018

Είναι σύνηθες στο πλαίσιο της πολεμικής της αστικής σκέψης και των διαφόρων παραλλαγών της ενάντια στη μαρξιστική θεωρία, να εκτοξεύεται η κατηγορία περί πεπαλαιωμένων αντιλήψεων που έχουν ξεπεραστεί από την πραγματικότητα και τις τεχνολογικές/κοινωνικές εξελίξεις, γεγονός που καθιστά ανεπαρκές το μεθοδολογικό εργαλείο της υλιστικής αντίληψης και, συνακόλουθα, της πάλης των τάξεων.

Μια παραπλήσια κριτική, πιο κομψά διατυπωμένη, αλλά πάλι με στόχο την ιδεολογική και επιστημονική απαξίωση του μαρξισμού έγκειται στο ότι η μαρξιστική θεωρία αφορά στενά το πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών. Σύμφωνα με αυτή την άποψη στη σφαίρα των “αληθινής” επιστήμης, δεν υπάρχει χώρος για μαρξιστικές προσεγγίσεις, εφόσον οι θετικές επιστήμες δεν αποτελούν πεδίο ιδεολογικής και πολιτικής αντιπαράθεσης, άρα δεν είναι ανοικτές σε ερμηνείες, αλλά αντίθετα συγκροτούνται και κρίνονται αποκλειστικά με ουδέτερα επιστημονικά κριτήρια.

Όλα τριγύρω αλλάζουνε και όλα τα ίδια μένουν

Αναμφίβολα, η σύγχρονη μαρξιστική θεωρία, δεν μπορεί να αγνοήσει τις ραγδαίες αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, τόσο σε επίπεδο βάσης, όσο και εποικοδομήματος.

Η γενικευμένη χρήση της επιστήμης ως άμεσης παραγωγικής δύναμης (αποτέλεσμα και της τελειοποίησης/αυτοματοποίησης των εργαλειομηχανών), η επανοργάνωση της παραγωγής στη βάση των νέων εφαρμοσμένων τεχνολογιών, οι σημαντικές εξελίξεις στο επίπεδο της φυσικής, της χημείας, της βιολογίας, της πληροφορικής και τα νέα πεδία που αυτές δημιουργούν, όπως η ρομποτική, η νανοτεχνολογία, η βιοτεχνολογία, η βιοπληροφορική κτλ πιστοποιούν ότι ο καπιταλισμός της εποχής μας, ως κυρίαρχη κοινωνική σχέση, αλλάζει ραγδαία την πραγματικότητά μας.

Η επιστήμη ως άμεση παραγωγική δύναμη δεν μπορεί παρά να υπαχθεί κλιμακωτά, αντιφατικά και άμεσα στο κεφάλαιο. Έτσι όμως οι επιστημονικές γνώσεις υπάγονται πλέον σαφέστερα σε εξωεπιστημονικά κριτήρια κερδώς αποδοτικότητας.

Κατακερματίζονται σε βραχύβιες ενότητες - προϊόντα, προσανατολισμένα στα κελεύσματα της αγοράς.

Στο επίπεδο του εποικοδομήματος και ειδικά στο ζήτημα της επιστήμης αξίζει να

επισημανθούν τα εξής: κάθε επιστημονικό πεδίο αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, συχνά καλυμμένο από θεοκρατικές, μη επιστημονικές αντιλήψεις που εντείνουν τη σύγχυση και την αδυναμία των ανθρώπων να κατανοήσουν τη ζωή. Επίσης η επιστήμη διατρέχεται από την ιδεολογία συντελώντας ταυτόχρονα και η ίδια στην παραγωγή ιδεολογίας, ενώ υπηρετείται (η επιστήμη) από επιστήμονες οι οποίοι κατέχουν συγκεκριμένη κοινωνική θέση, φέροντας τους δικούς τους πολυποίκιλους επηρεασμούς.

Επομένως, με βάση τα παραπάνω, η επιστήμη δεν μπορεί να είναι το ιδανικό βασίλειο του ορθού λόγου.

Αντιθέτως αποτελεί ένα διαρκές γίνεσθαι με τις αντιφάσεις και αντινομίες του καθώς η επιστήμη και τα δημιουργήματά της, ιδιοποιούμενα από το κεφάλαιο, επαναστατικοποιούνται, αλλά ταυτόχρονα αλλοτριώνονται υπαγόμενα στο κεφάλαιο.

Δε θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι βρισκόμαστε πλέον σε έναν καπιταλισμό της γενικής διάνοιας και της ουσιαστικής υπαγωγής στο κεφάλαιο όλων σχεδόν των πτυχών της κοινωνικής ζωής, αλλά και ενός εξαπλώμενου μυστικισμού, αρκετά ποσοτικά και ποιοτικά διαφορετικό, (με βάση όμως τη σχέση συνέχειας - ασυνέχειας) από εκείνον των προηγούμενων αιώνων.

Με αυτή την έννοια ο σύγχρονος μαρξισμός δεν μπορεί να αρκείται στο να επαναλαμβάνει μηχανιστικά αυταπόδεικτες θεωρητικές φόρμουλες, αλλά αντίθετα οφείλει, εκκινώντας από το κεκτημένο της θεωρίας, να αναδείξει το σύγχρονο περιεχόμενο των καπιταλιστικών σχέσεων.

Στεκόμαστε απέναντι στις αστικές και μεταφυσικές θεωρήσεις περί νέου - δήθεν - οικονομικού συστήματος («άυλη»/άμαζη παραγωγή, η πληροφορία ως κεφάλαιο, το τέλος της μισθωτής εργασίας και του προλεταριάτου) που έχει τάχα υπερβεί τον καπιταλισμό (και τις αντιφάσεις του) της εποχής του Μαρξ, θεωρήσεις που υπερτονίζουν κάποιες πλευρές των μορφικών αλλαγών του καπιταλισμού, αγνοώντας τα ίδια δομικά στοιχεία του: γενικευμένη εμπορευματική παραγωγή, εκμετάλλευση και απόσπαση υπεραξίας, ατομική ιδιοποίηση του συλλογικά παραγόμενου πλούτου. Αντίστοιχα βρισκόμαστε σε αντιπαράθεση με τις απόψεις που ανάγουν το πολύπλοκο ζήτημα της κοινωνικής αναπαραγωγής και συνακόλουθα του κοινωνικού μετασχηματισμού σε αμιγώς τεχνολογικό ζήτημα και επιπόλαια σπεύδουν να ανακηρύξουν την υπέρβαση του καπιταλισμού χάρις σε κάποια τεχνολογική εφεύρεση, γιατί αγνοούν ότι κάθε τεχνολογική εφεύρεση και κάθε ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων αναδύεται στο πλαίσιο των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής και εν τέλει και παρά τις αντιφάσεις, σφραγίζεται από αυτές.

Ο σύγχρονος κριτικός μαρξισμός δε νιώθει αμήχανα μπροστά στις θεαλλώδεις αλλαγές του παρόντος, αλλά αντίθετα τις θεωρεί πεδίο ανάλυσης και εμπλουτισμού της θεωρητικής και πρακτικής κριτικής του. Δε αντιμετωπίζει ως ουδέτερο το πεδίο της επιστήμης και της τεχνολογίας, θεωρώντας γενικά “καλή” την τεχνολογία, αλλά “κακές” τις εφαρμογές της. Με τόλμη αναμετρείται με το παρόν του για να αναδείξει μέσα από την κριτική μελέτη, τη σύγχρονη μορφή εκδήλωσης των καπιταλιστικών σχέσεων, ώστε να θεμελιώσει πιο στέρεα την κριτική και το αίτημα ανατροπής τους.

Μια σύγχρονη μαρξιστική προσέγγιση οριοθετείται τόσο από τη θεοποιημένη

πρόσληψη της επιστήμης και της τεχνολογίας που αποκόβει το κοινωνικό και ταξικό τους περιεχόμενο, όσο και από την τεχνοφοβική άποψη ή τη ρομαντική κριτική στην καπιταλιστική ανάπτυξη που αδυνατούν να συνθέσουν διαλεκτικά τις νέες μορφές εκδήλωσης και πραγμάτωσης του καπιταλιστικού μοντέλου με το αέναο αίτημα της ανατροπής του.

Ο κριτικός μαρξισμός οφείλει να μελετήσει διεξοδικά τη μορφή του καπιταλισμού της εποχής μας, να ερμηνεύσει δηλαδή τον κόσμο, ακριβώς για να μπορέσει να τον αλλάξει.

Το “αντικειμενικό” κύρος των θετικών επιστημών...

Ο Μαρξ, ήδη από το μακρινό 19ο αιώνα, είχε καταδείξει τη σημασία της επιστήμης και της τεχνολογίας για την καπιταλιστική παραγωγή, διαμέσου της εισαγωγής καινοτομιών που δημιουργούν μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους, αλλά και που μακροπρόθεσμα, εξοβελίζοντας διαρκώς ζωντανή εργασία υπονομεύουν εκ των έσω την ίδια τη λογική του καπιταλισμού. Αξιοσημείωτο είναι ότι είχε αναδείξει τη σημασία του στρατού ως πρωτοπόρου πεδίου παραγωγής και εισαγωγής των νέων εφευρέσεων, διαπίστωση που παραμένει ανησυχητικά καίρια και στην-πυρηνική-εποχή μας.

Ταυτόχρονα, η μαρξιστική θεώρηση ερμήνευσε το πώς ο καπιταλισμός μέσα από το φетиχοποίηση των κοινωνικών σχέσεων, η οποία εδράζεται στην υλικότητα της καπιταλιστικής παραγωγής, μπορεί και εμφανίζει ως φυσική και αιώνια την παρούσα τάξη πραγμάτων. Η οικονομία, ως δομή βάθους της αστικής κοινωνίας, μοιάζει να μη σχετίζεται με πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις, αλλά παρουσιάζεται ως ουδέτερη-τεχνική διαδικασία. Η **οικονομίστικη παρερμηνεία του μαρξισμού** υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό αυτή την αστική πρόληψη, η οποία συχνά επεκτείνεται σε όλο το φάσμα των θετικών επιστημών. Η **Φυσική, η Χημεία και η Βιολογία** παρουσιάζονται ως καθαρά επιστημονικά πεδία των ειδικών, των οποίων τα πορίσματα είναι αυταπόδεικτες αλήθειες, θωρακισμένες από κάθε κοινωνική αναφορά και κριτική. Τα Μαθηματικά, ο κλάδος που αντικειμενικά καλλιεργεί τη φαντασία και το συλλογισμό, που «*δείχνουν τις σχέσεις των πραγμάτων από τη σκοπιά της τάξης, του αριθμού και της έκτασης*» (Λένιν: Φιλοσοφικά Τετράδια) μετατρέπονται σε ένα ακατάληπτο σύνολο μυστηριακών φορμαλισμών, ξεκομμένων από τη ζωή και τη φύση.

Με αυτό τον τρόπο όμως μυστικοποιούνται η καθαυτή διαδικασία και το πλαίσιο παραγωγής της επιστήμης, οι ιδεολογικές αποσκευές των επιστημόνων και η συσχέτιση της επιστήμης με τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής.

Αν όμως ο μαρξισμός κατέδειξε ότι η θεωρία και η φιλοσοφία αποτελούν πεδίο ταξικής αντιπαράθεσης, γιατί οι θετικές επιστήμες, παρά την αυτοτέλεια συγκρότησης τους ως συστήματα σκέψης, να εξαιρούνται; Εξάλλου οι επαναστάσεις/τομές στη φυσική και τα μαθηματικά στις αρχές του 20ου αιώνα, η θεμελίωση της επιστημολογίας ως διακριτού επιστημονικού κλάδου, οι αλλαγές, μέσω συγκρούσεων, επιστημονικού παραδείγματος κτλ, αποδεικνύουν ότι παρά τη μυστικιστική μορφή τους, και οι θετικές επιστήμες επηρεάζονται από τον κοινωνικό ανταγωνισμό και υπόκεινται συνεπώς σε κριτική. Η κριτική στο περιεχόμενο και τα πορίσματα της επιστήμης προϋποθέτει βεβαίως την επαρκή εποπτεία του γνωστικού αντικειμένου, για να μην εκφυλίζεται, σε θεωρησιακή κριτική. Ωστόσο απαιτείται και η ριζοσπαστική κριτική των ίδιων των θεμελίων των επιστημών, του εννοιολογικού

περιεχομένου και του κοινωνικού και ιδεολογικού τους ρόλου, κριτική που αναπόφευκτα υπερβαίνει ένα στενά επιστημονικό πλαίσιο.

Ο καπιταλιστικός έλεγχος της επιστημονικής έρευνας και γνώσης, είτε έμμεσος (η επιστήμη υπάγεται στις καπιταλιστικές σχέσεις) είτε άμεσος (χρηματοδότηση, κερδοφόρες εφαρμογές) έχει ως συνέπεια και στόχευση: την προμοδότηση επιστημονικών ερευνών που αφενός μπορούν να μετατραπούν άμεσα σε πεδίο κερδοφορίας και αφετέρου συμβάλλουν στην καπιταλιστική αναπαραγωγή, ανάγοντάς τη σε μια εξωκοινωνική, σχεδόν υπερβατική, τεχνοεπιστημονική διαδικασία. Η επιλογή και προμοδότηση του αυτοκινήτου ως κύριου μέσου μεταφοράς, για να φέρουμε ένα καθημερινό παράδειγμα, συμπυκνώνει ακριβώς όλα τα χαρακτηριστικά της έρευνας και της τεχνολογίας που υποτάσσεται και αναπτύσσεται στο πλαίσιο των καπιταλιστικών σχέσεων: ταχύτητα, εξατομίκευση και ταξικότητα. Επιπλέον πολύ συχνά για τη εκχυδαϊσμένη κυρίαρχη συνείδηση των αστικών κοινωνιών, τα εμπορεύματα εμφανίζονται ολόενα και περισσότερα όχι ως προϊόντα της ανθρώπινης εργασίας στα πιο απομακρυσμένα μέρη του πλανήτη, αλλά ως ιδίοτυπο μετανεωτερικό “μάννα εξ ουρανού” που με ένα σχεδόν μαγικό τρόπο προσγειώνονται στις βιτρίνες των μητροπόλεων έτοιμα προς κατανάλωση.

...και η περίπτωση της Βιολογίας

Αν στην περίπτωση των θετικών επιστημών, που άπτονται της μελέτης των σχέσεων του αντικειμενικού υλικού κόσμου των “πραγμάτων”, είναι δύσκολη και επίπονη η κριτική ανάδειξη της μερικότητας και μονομέρειάς τους που να μην ολισθαίνει σε θεωρησιακή ή τεχνοφοβική απόρριψη των επιτευγμάτων τους, όταν εισέλθουμε στο “θαυμαστό καινούριο κόσμο” της επιστήμης της βιολογίας, που μελετά εν τέλει τον άνθρωπο ως βιολογική οντότητα, είναι πιο πρόδηλες, αν και κεκαλυμμένες ακόμα, οι ιδεολογικές και κοινωνικές βάσεις και εφαρμογές της.

Η κυρίαρχη σκέψη έχει διαποτιστεί από τα πορίσματα της βιολογίας που επιβιώνουν ως χυδαίες υπεραπλουστεύσεις στην τρέχουσα συνείδηση: η βεβαιότητα για την εγωϊστική φύση του ανθρώπου ως αντικειμενικό εμπόδιο σε κάθε απόπειρα οικοδόμησης μιας μη ανταγωνιστικής κοινωνίας, η ερμηνεία του κοινωνικού ανταγωνισμού ως βιολογικού πολέμου όλων εναντίον όλων, η αναγωγή της ψυχοσωματικής ενότητας του ανθρώπου στο γονιδιακό υπόστρωμά του, η “φυσικοποίηση” της ταξικής κυριαρχίας αποτελούν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα.

Μπορεί η σύγχρονη βιολογία να έχει λησμονήσει το γενεαλογικό της ρόλο ως θεμελιωτή του μύθου της ρατσιστικής υπεροχής που δικαιολόγησε τη στυγνή εκμετάλλευση της αποικιοκρατίας, στηριζόμενη εκτός των άλλων και στο μέγεθος (!) του εγκεφάλου των ιθαγενών (έχοντας βεβαίως την αρωγή του ιδεολόγηματος της πολιτισμικής υπεροχής του λευκού πολιτισμού, που επιβιώνει και στις μέρες μας)· μπορεί να μοιάζουν γραφικές έρευνες όπως αυτές της-όχι και τόσο μακρινής- δεκαετίας του 1960 στις ΗΠΑ περί νοητικής ανωτερότητας των λευκών μαθητών σε σχέση με τους μαύρους, ωστόσο με πιο περίτεχνο τρόπο, οι κυρίαρχες σχολές στη βιολογία παραμένουν δέσμιες της μερικότητας και της ιδεολογίας της αστικής κοινωνίας, ενώ προσφέρουν παράλληλα σημαντικές υπηρεσίες στην επιστημονική εξιδανίκευση των ταξικών ανισοτήτων.

Οι σύγχρονες κυρίαρχες επιστημολογικές παραδοχές στη Βιολογία συνίστανται σε ένα

πλέγμα θετικιστικών αντιλήψεων, αναγωγισμού και ιατροκοποίησης, μηχανιστικού βιολογικού ντετερμινισμού και μεθοδευμένης θεοκρατικής επήρειας, που ταιριάζει πλήρως, ω! τι σύμπτωση, στις παραδοχές αυτής της κοινωνίας για τον εαυτό της, απηχώντας την οκνηρή και ναρκισστική κυρίαρχη συνείδηση. Έτσι ακούγονται συχνά, στη δημόσια σφαίρα και ειδικά μετά την πανηγυρική και με όρους θαύματος, αποκωδικοποίηση του DNA, απόψεις για το γονίδιο της τοξικοεξάρτησης, της επιθετικότητας, του επιχειρείν σε μια πρωτόλεια απόπειρα αποκοπής του ανθρώπου από το κοινωνικό του περιβάλλον.

Αντίστοιχα και σε άλλο επίπεδο, είναι συχνή, εδώ και δεκαετίες, η στρεβλή μεταφορά της δαρβίνειας θεωρίας περί εξέλιξης και φυσικής επιλογής στις κοινωνίες, ωςάν και η ανθρώπινη κοινωνία να μην έχει ιστορία και δομές αλλά να αποτελεί το άχρονο ζωϊκό βασίλειο του ανθρώπινου είδους. Χωρίς να παραγνωρίζεται η βιολογική/υλική βάση του ανθρώπου, κάθε συζήτηση για την ανθρώπινη φύση που αποκόβεται από το κοινωνικό περιβάλλον εκπίπτει σε μια μεταφυσική προσέγγιση που τελικά αντιλαμβάνεται την ανθρώπινη ύπαρξη ως γυμνή ζωή και μετατρέπεται σε απολογητική του καπιταλιστικού υπάρχοντος.

Σε ένα πιο αφηρημένο πεδίο, το κυρίαρχο ρεύμα των νεοδαρβινιστών ως θετικιστική παραλλαγή, αδυνατεί να αντιληφθεί τη διαλεκτική περιβάλλοντος-ανθρώπου εισάγοντας την τυχειότητα των μεταλλάξεων ως μηχανισμού εξέλιξης του είδους και περιορίζοντας το περιβάλλον σε παθητικό φίλτρο επιλογής του πιο προσαρμοστικού είδους. Ωστόσο, και ανεξάρτητα από την ορθότητα των παραπάνω κριτικών επισημάνσεων, δεν μπορεί να αγνοηθεί η πρόθεση θρησκευτικών και άλλων αντιδραστικών κύκλων, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, να επιβάλλουν στη διδασκαλία του μαθήματος της βιολογίας θεοκρατικές απόψεις («ευφυής σχεδιασμός», πόλεμος στη δαρβίνεια εξελεκτική θεωρία) απορρίπτοντας τις, έστω στρεβλές, υλιστικές παραδοχές της.

Νεοφιλελευθερισμός και Βιολογία ή το καπιταλιστικό γονίδιο

Μπορεί η παραπάνω κριτική να παραμένει σε επιστημολογικό επίπεδο και να μοιάζει (ακόμα και αν δεν είναι) υπερβολικά θεωρητική, όμως στο πεδίο των εφαρμογών της βιολογικής έρευνας (και της πριμοδότησης μέσω χρηματοδοτήσεων, δημοσιεύσεων κτλ) και των ιδεολογικών συνεπαγωγών τους τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα. Να επισημάνουμε ότι η κριτική μας δεν έχει ως στόχο να πετάξει το μωρό μαζί με τα νερά. Δεν παραγνωρίζουμε τη σημασία που έχουν οι επιστημονικές ανακαλύψεις στο χώρο της βιολογίας σε ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης των ασθενειών. Θέλουμε πιο πολύ να καταδείξουμε το επιστημολογικό όριο της βιολογίας σε συνθήκες καπιταλιστικής παραγωγής, όριο που τελικά σφραγίζει το ίδιο το περιεχόμενο της επιστήμης.

Η ιδιωτικοποίηση της επιστημονικής έρευνας, η σχεδιοποίηση και η κατεύθυνσή της προς κερδοφόρους τομείς, εν τέλει η σχέση των βιολογικών επιτευγμάτων με συγκεκριμένους φορείς και κατόχους κεφαλαίων, όπως είναι οι ασφαλιστικές εταιρείες, η βιοπληροφορική και η συλλογή βιολογικών δεδομένων για πάσα-καπιταλιστική-χρήση, συνιστούν πτυχές εμπορευματοποίησης του ανθρώπινου οργανισμού, μια αγοραία προσέγγιση της πολυπλοκότητας του ανθρώπινου είδους.

Η ήπια ευγονική όπως εκφράζεται με τη γονιδιωματική και τη βελτιστοποίηση, η εξατομικευμένη ιατρική ως μελλοντικά κυρίαρχη πρακτική αναπαράγουν αυτούσια τα

βασικά νεοφιλελεύθερα ιδεολογήματα: την ατομική ελευθερία επιλογής, την ακλόνητη εμπιστοσύνη στην «σοφία της αγοράς», την εμπορευματοποίηση των πάντων, συμπεριλαμβανομένων της πληροφορίας και της προσδοκίας, καθώς και τις αντίστοιχες επιστημονικές μεθόδους, τον αναγωγισμό και τον βιολογικό (ιδίως γενετικό) ντετερμινισμό.

Με αυτόν τον τρόπο εξοβελίζεται κάθε προσπάθεια διαλεκτικής και ολιστικής προσέγγισης της ανθρώπινης φυσιολογίας/παθολογίας, κάθε πολυπαραγοντική προσέγγιση ζητημάτων και στη θέση τους τοποθετείται εν είδει αυταπόδεικτου θέσφατου, η μόνη αλήθεια του ανθρώπου ως εξατομικευμένης πύκνωσης γονιδίων, που αποτελεί πεδίο καπιταλιστικής αξιοποίησης. Δεν υπάρχει λοιπόν ούτε χώρος για αναστοχασμό, ούτε περιθώριο για κοινωνική κριτική, αφού όλα μπορούν και πρέπει, σύμφωνα με τους ειδικούς των ειδικών, να αναχθούν σε χημικές ενώσεις, μαθηματικούς τύπους και συνδυασμούς γονιδίων. Με αυτό τον τρόπο και στην προσφιλή νεοφιλελεύθερη λογική του μονοδρόμου, οι κοινωνικές αντιθέσεις είναι κυρίως βιολογικές, οι ασθένειες περιορίζονται στις μορφές της χημικής εκδήλωσής τους και η κυρίαρχη άποψη στη βιολογία, ταυτίζοντας τη διαδικασία με την αιτία και τη μέθοδο με τη θεωρία, περιορίζει τον πλούτο της ανθρώπινης οντότητας στο βιοχημικό της υπόβαθρο.

Προς μια μαρξιστική επιστημονική κριτική των θετικών επιστημών

Το περιεχόμενο των θετικών επιστημών ταλαντεύεται ανάμεσα σε δύο ακραίους πόλους. Ο πρώτος, ο κύριος, απορρίπτει στην πράξη τη γενίκευση των συμπερασμάτων των θετικών επιστημών, τις σφοδρές φιλοσοφικές τους επιδράσεις, την αξία της θεωρητικής τους προσέγγισης στα θεμελιακά προβλήματα του κόσμου. Και τις περιχαράκνει στο πεδίο των ατράνταχτων δήθεν επιστημονικών, χειροπιαστών αποδείξεων.

Ο άλλος πόλος τις συνδέει, πιο φανερά κατά περιόδους στη βιολογία και αστρονομία, με θεοκεντρικές ουσιαστικά απόψεις για τη δημιουργία του σύμπαντος και του ανθρώπου.

Ανάμεσά τους, σαν αναγκαίο κακό, εμφανίζονται απόψεις που τείνουν προς κάποιον, πρωτόλειο, αναπόδεικτο υλισμό.

Σαν αποτέλεσμα, η υλικότητα του κόσμου, η ενότητα και η αλληλουχία των φυσικών φαινομένων, η πολυμορφία των διαφόρων μορφών της ύλης και το ανεξάντλητό της, η σχέση ανάμεσα στο αίτιο και το αποτέλεσμα, το τυχαίο και το αναγκαίο, η ιστορικότητα αλλά και η χρησιμότητα των επιστημονικών μοντέλων, η επίδρασή τους στη φιλοσοφία, δίνουν τη θέση τους στην υποκατάσταση και την ανάμιξη της επιστημονικής γνώσης με τη μυθοπλασία, την αποσπασματικότητα και τη θεολογική ερμηνεία της πραγματικότητας

Επιπλέον, στη βάση των οδηγιών του ΟΟΣΑ εισάγεται η ωφελιμιστική αντίληψη για τη γνώση σύμφωνα με την οποία, σε αυτή τη νέα εποχή χρήσιμη είναι μόνο η επιστημονική γνώση που φέρνει άμεσες «πληρωμές». Έτσι όμως, ενώ η κεφαλαιοκρατική κοινωνία αναπτύσσει την επιστήμη, επιχειρεί ταυτόχρονα την οριοθέτησή της στα ασφυκτικά όρια των σκοπών και των αντιφάσεων της αγοράς.

Ως "*Τετράδια Μαρξισμού*", στοχεύουμε στην **αντιπαράθεση με την αστική σκέψη σε όλους τους θεωρητικούς και επιστημονικούς τομείς**, ακόμα και αυτούς που φαινομενικά δε σχετίζονται με τον κοινωνικό ανταγωνισμό, γιατί θεωρούμε ότι ο

καπιταλισμός ως πρακτική και ως ιδεολογία διαπερνά το σύνολο της κοινωνίας και της ανθρώπινης γνώσης. Αξίζει σε αυτό το σημείο να υπενθυμίσουμε τα συλλογικά και ατομικά εγχειρήματα που έχουν ασχοληθεί με συναφή ζητήματα και τα οποία αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα μαρξιστικής επιστημονικής/επιστημολογικής κριτικής. Ενδεικτικά αναφέρουμε: το πολύτιμο έργο του *Ευτύχη Μπιτσάκη* και τη σημαντική συνεισφορά του στη θεμελίωση μιας σύγχρονης μαρξιστικής επιστημολογίας, καθώς και τα αφιερώματα του περιοδικού *Ουτοπία* σε επιστημονικά και επιστημολογικά ζητήματα. Τη θεωρητική και πρακτική προσφορά της *Κατερίνας Μάτσα* στην αποϊατρικοποίηση της εξάρτησης και στην ανάδειξη της ως πολυπαραγοντικού κοινωνικού ζητήματος, αλλά και τη συμβολή των *Τετραδίων Ψυχιατρικής* στην διαλεκτική προσέγγιση της ψυχικής οργάνωσης, ενάντια στο βιοχημικό αναγωγισμό και την αποσύνδεση ψυχικού-κοινωνικού. Το περιοδικό *Cyborg* των Αυτόνομων για την κριτική προσέγγιση επιστημονικών και τεχνολογικών ζητημάτων ως πλευρών των αναδιαρθρώσεων του σύγχρονου καπιταλισμού.

Επειδή αναγνωρίζουμε τη δύναμη της επιστήμης ως κατάκτησης της ανθρωπότητας, αλλά δεν αγνοούμε το ρόλο της στο καπιταλιστικό πλαίσιο και επειδή θεωρούμε ότι δεν υπάρχει ταμπού στην κριτική ενασχόληση με τις θετικές επιστήμες αρκεί αυτή να θεμελιώνεται σε σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα που συνδέονται με τη διαλεκτική υλιστική προσέγγιση, εγκαινιάζουμε στο τρέχον τεύχος ένα αφιέρωμα στη βιολογία. Θα ακολουθήσουν και άλλα με θέμα τις νέες τεχνολογίες, ενώ το περιοδικό είναι προφανώς ανοικτό σε συνεργασίες παρόμοιων ζητημάτων. Απευθυνθήκαμε σε νέους και καταξιωμένους επιστήμονες που τολμούν να ασκήσουν τεκμηριωμένη σαρωτική κριτική στους κυρίαρχους μύθους και να αναδείξουν προβληματικές πτυχές της σύγχρονης βιολογίας. Δεν αποσκοπούμε στην παραγωγή εξειδικευμένων επιστημονικών άρθρων, παραμένουμε θεωρητικό/πολιτικό περιοδικό που φιλοδοξεί να οσμώσει σε αυτό το τεύχος τη βιολογία με την κριτική θεωρία, με στόχο να επεκτείνουμε την κριτική μας σε νέα πεδία.

Επειδή θεωρούμε ότι η ανθρώπινη ουσία είναι το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων, δεν την περιορίζουμε στο βιολογικό της υπόβαθρο, αλλά επειδή είμαστε υλιστές δεν αγνοούμε και τη σημασία μιας διαλεκτικής προσέγγισης σε όλες τις επιστήμες. Θέλουμε να καταδείξουμε κριτικά τη μονομέρεια και τη μερικότητα των σύγχρονων κυρίαρχων σχολών της βιολογίας, ώστε να συμβάλλουμε στην υπέρβασή τους, πάντα με στόχο την πορεία προς την καθολική απελευθέρωση.

Η επιστημονική και με επιχειρήματα αντιπαράθεση, ακόμα και αν δεν κρίνει τελικά την έκβαση της μάχης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την καλλιέργεια και ενίσχυση του μαρξισμού, ως κριτικής θεωρίας που εξελίσσεται παράλληλα με το αντικείμενο της κριτικής του. Σε αυτό το πλαίσιο, ως *Τετράδια Μαρξισμού*, εγκαινιάζουμε, από αυτό το τεύχος, την κατηγορία «Παρεμβάσεις» για να δώσουμε βήμα σε απόψεις, που αν και δεν εντάσσονται στο μαρξιστικό ρεύμα, θέτουν ερωτήματα και συμβάλλουν στο διάλογο, συντελώντας εν τέλει στην ενδυνάμωση της μαρξιστικής θεωρίας.

Συντακτική Επιτροπή Θεωρητικής έκδοσης "Τετράδια Μαρξισμού", editorial τεύχους 06, Άνοιξη 2018

[Tweet](#)
